

วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบพหุภาคี Analytical Study Of Relating Factors to Multilateral World Heritage Site Management.

พระครูสุมนต์ธรรมธาดา, ดร.

Phrakrusumoltammatada, PhD.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Author for correspondence: Email: buabkhome_11@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยพบว่านโยบาย หลักการ และกระบวนการที่จัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี คือ โครงการที่ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรอนุรักษ์ท้องถิ่น โครงการปรับปรุงสภาพอาคารบ้านเรือนในพื้นที่อุทยาน โครงการศึกษาจัดทำผังเมืองเฉพาะ โครงการอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม โครงการสำรวจและโยกย้ายอาคารบ้านเรือนที่มีผลกระทบต่อโบราณสถานหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน โครงการพัฒนาจุดจอดรถ ร้านค้าและบริการ บริเวณศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว โครงการจัดหาพื้นที่สำหรับจัดการขยะตามหลักวิชาการ โครงการฝึกอบรมเพื่อจัดจ้างประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมปฏิบัติงานสำรวจ ชุดค้น ชุดแต่ง และบูรณะโบราณสถาน โครงการฝึกอบรมแกนนำงานภาคีรัฐและหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ และโครงการพัฒนาจุดจอดรถ ร้านค้าและบริการ บริเวณศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี ได้แก่ ปัจจัยด้านผลประโยชน์ส่วนบุคคล ด้านความตระหนัก ด้านความศรัทธา ด้านความเสียสละ ด้านลักษณะของผู้นำภาคี ด้านความเข้มแข็งภายในของภาคี ด้านการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคี ด้านนโยบายของภาคี โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย แนวทางการพัฒนาการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี จึงควรมีการระบุข้อมูลติดต่อของผู้ประสานงานในแต่ละโครงการให้ชัดเจน ควรวางแผนในการดำเนินการที่สามารถปฏิบัติได้จริง หรือระบุขั้นตอนที่มีความยืดหยุ่นที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ในสถานการณ์จริง ควรมีการจัดประชุมระหว่างภาคีอย่างต่อเนื่อง และผู้นำภาคีต้องมีความเข้มแข็งสามารถผลักดันภาคีของตนให้ประสานและร่วมมือ เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ให้แก่บุคคลภายนอกได้รับทราบเท่าที่ควร

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, การจัดการ, มรดกโลก, พหุภาคี

Received date:15/08/2561 , Accepted date: 6/11/2561, Published date: 30/12/2561

Abstract

The research found that the policies, principles and processes which managed multilateral World Heritage Site, Kamphaeng Phet Historical Park were to promote the establishment of local conservation organizations project, home improvement in the Park Area project, study program for specific city planning project, a local volunteer program for the preservation of cultural and artistic heritage project, surveying and evacuation of dwellings project that affected the archaeological sites or interrupted the development of infrastructure, development of parking lot shop and service visitor information project, center waste as academic management project, training programs for people in the area to participate in exploration, excavation, excavation and restoration of historic sites project, training programs for government agencies and local authorities to prepare for the management of the historic park project, parking development and shop and service visitor information center projects. Factors which related to the management of multilateral World Heritage Site of Kamphaeng Phet Historical Park are the factors in term of personal benefits, awareness, faith, sacrifice, the nature of the leader, strength of the associate, promotion of cooperation between the associate, and policy of the associate. As a whole, all the factors were at very level. The guidelines for the development of multilateral World Heritage Site of Kamphaeng-Phet Historical Park should be identified the coordinator's contact information for each project clearly. It should be planned in a practical way or specify flexible steps that could be adjusted in real situation. There should be ongoing meetings between the associates, and leaders must be strong enough to push their partners to coordinate and cooperate as well as add a promotional channel for information to the outsider as far as possible.

Keywords: Relating Factors, Management, World Heritage, Multilateral.

บทนำ

เมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกและด้วยความโดดเด่นของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร ทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีนโยบายในการจัดการพื้นที่ในหลายด้าน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ การจัดการผังเมือง ตลอดจนมีการส่งเสริมสนับสนุนจากคณะกรรมการในการแก้ไขข้อพิพาทต่างๆ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าการจะทำให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร คงความเป็นมรดกโลกได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชนท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ โดย ภัทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล และคณะ (2554) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก กรณีอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร อธิบายว่าจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษา ห่วงแหนสมบัติของชาติของแผ่นดิน มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก และ ภัทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล และคณะ (2554) ตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งมรดกโลก และเห็นถึงความสำคัญของการเข้าไปมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก

ยิ่งไปกว่านั้นในศตวรรษที่ 21 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจะไม่เป็นแค่เพียงการซ่อมแซม และปกป้องลักษณะทางกายภาพต่างๆ หรือการรักษาคุณค่าความเป็นของแท้ของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่จะเน้นกระบวนการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมในภาพรวม เนื่องจากมรดกนี้เปรียบเสมือนหลักฐานของการพัฒนา และความสำเร็จของมนุษย์จากประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน และยังคงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งหลักการสำคัญคือการรักษามรดกทางวัฒนธรรมนั้นๆ ไว้ให้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนกำหนดแนวทางการจัดสถานที่ทางวัฒนธรรมของตนเองด้วย ดังนั้น ปรัชมาศ ลัญยานนท์ (2554) ศึกษาเรื่อง การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาชุมชนในเมืองเชียงใหม่ ได้อธิบายต่อว่าจำเป็นที่จะต้องมีการกระบวนการและเกณฑ์ในการจัดการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกสามารถบรรลุข้อตกลงว่าอะไรคือการกระทำที่เหมาะสมที่สุดในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย รวมไปถึงสามารถนำมาใช้สนองวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อให้เกิดผลตอบแทนตามวัตถุประสงค์นั้นๆ ได้

การจัดการพื้นที่มรดกโลกจึงจำเป็นต้องให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกในด้านการจัดการพื้นที่ การจัดการทรัพยากร การปกป้อง การใช้ การตลาด การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย และการเงิน ซึ่งจะต้องมีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนเพื่อให้เกิดชุมชนปฏิบัติ การเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นเจ้าบ้านที่ดีต่อนักท่องเที่ยว ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ในการแสดงความคิดเห็นหรือให้คำปรึกษา ส่วนภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นตัวแทนในรูปคณะกรรมการเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ภายใต้การบริหารจัดการที่เป็นการทำงานร่วมกันในพื้นที่แหล่งมรดกโลก และสร้างเครือข่ายความร่วมมือของประชาชนในทุกเพศทุกวัยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้น การมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีจึงมีความสอดคล้องเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการพื้นที่มรดกโลก เพราะเป็นกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม อีกทั้งยังเป็นรากฐานที่สำคัญในกระบวนการตัดสินใจด้านการพัฒนา และ เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีโดยผ่านการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคม ชุมชน หรือองค์กร ได้มีระดับการรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมหาวิธีการแก้ปัญหา โดยต้องร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และวางแผน มีการปฏิบัติตามกิจกรรมการพัฒนาหรือโครงการพัฒนาต่างๆ อภิชาติ ใจอารีย์ (2556) จะต้องมีการติดตามและประเมินผล การบำรุงรักษาในการพัฒนาสังคม ชุมชน หรือองค์กร ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ดังนั้นการจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบพหุภาคีจึงหมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนการดำเนินงาน การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ งบประมาณ และการประเมินผล ในการจัดพื้นที่ การจัดการทรัพยากร การปกป้อง การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์ การศึกษาวิจัย การให้ความรู้ และการวางแผนทางการตลาด ในพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร โดยการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่แหล่งมรดกโลก อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือแบบพหุภาคีจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะปัจจัยเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความราบรื่นหรือความขัดแย้งในการร่วมมือระหว่างภาคี อันจะส่งผลต่อความก้าวหน้า ความสำเร็จ และความล้มเหลวในกระบวนการจัดการพื้นที่มรดกโลก

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบพหุภาคี ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ นโยบาย หลักการ และ กระบวนการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี รวมถึงวิเคราะห์ สภาพการ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลหรือแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบพหุภาคี และนำไปปรับปรุงประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบาย หลักการ และกระบวนการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี

2. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบพหุภาคี
3. นโยบาย หลักการ และกระบวนการในการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรพหุภาคี
4. ปัญหา อุปสรรค ในการจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบพหุภาคี

ขอบเขตด้านวิธีการศึกษา การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษา ได้แก่

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัย และนโยบาย กลไกต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกจากหนังสือ งานวิจัย และเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชุมกลุ่มย่อย และจัดทำการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่มรดกโลก

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ตัวแทนพระสงฆ์ และตัวแทนประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่มรดกโลก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ 30 คน ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน 10 คน ตัวแทนพระสงฆ์ 5 รูป ตัวแทนประชาชน 15 คน รวม 60 รูป/คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและชุมชนโดยรอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ประเภทดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับนโยบาย หลักการ และกระบวนการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี จำนวน 1 ฉบับ

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี จำนวน 1 ฉบับ

3. แบบบันทึกประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี จำนวน 1 ฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1.1 ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือจากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ ตัวแทนตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ตัวแทนพระสงฆ์ และตัวแทนประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่มรดกโลก พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ และนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์

1.2 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามวันเวลาที่นัดหมาย โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูล พร้อมบันทึกเทป หลังจากสัมภาษณ์เสร็จแล้ว ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลบางประเด็นเพิ่มเติม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือจากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ตัวแทนพระสงฆ์ และตัวแทนประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่มรดกโลก เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย โดยใช้แบบบันทึกประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

3.1 ผู้วิจัยทำหนังสือเชิญกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อย พร้อมชี้แจงประเด็น แจงวัน เวลา และสถานที่ในการสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มโดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการนำ การสนทนา และมีผู้ช่วยวิจัยในการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกการสนทนา บันทึกภาพและเสียงการสนทนา รวมทั้งมีผู้ช่วยวิจัยในการให้การอำนวยความสะดวกตลอดการสนทนา โดยใช้เวลาในการสนทนา 2 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะความเรียง
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ปรากฏผลการวิจัยและสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. นโยบาย หลักการ และกระบวนการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับนโยบาย หลักการ และกระบวนการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี โดยพบว่า มีโครงการจำนวน 9 โครงการที่เป็นนโยบาย หลักการ และกระบวนการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี ซึ่งเมื่อแบ่งตามกระบวนการในการจัดการพื้นที่มรดกโลก พบว่า ด้านการจัดพื้นที่ การจัดทรัพยากร การปกป้อง และการดูแลรักษา มีจำนวน 6 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรอนุรักษ์ท้องถิ่น โครงการปรับปรุงสภาพอาคารบ้านเรือนในพื้นที่อุทยาน โครงการศึกษาและจัดทำผังเมืองเฉพาะ โครงการอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม โครงการสำรวจและโยกย้ายอาคารบ้านเรือนที่มีผลกระทบต่อโบราณสถานหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน โครงการพัฒนาจุดจอดรถ ร้านค้าและบริการ บริเวณศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว โครงการจัดหาพื้นที่สำหรับจัดการขยะตามหลักวิชาการ และด้านการใช้ประโยชน์การศึกษาวิจัย และการให้ความรู้ จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการฝึกอบรมเพื่อจัดจ้างประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมปฏิบัติงานสำรวจ ชุดค้น ชุดแต่ง และบูรณะโบราณสถาน โครงการฝึกอบรมแก่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ และโครงการพัฒนาจุดจอดรถ ร้านค้าและบริการ บริเวณศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ภัทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล และคณะ (2554) ที่ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและแสวงหาแนวทางเพิ่มศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการจัดการพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ โดยรอบอุทยานมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกทางด้านการจัดการพื้นที่ การมีส่วนร่วม

ในการปกป้องรักษาและสอดส่องดูแลในการปรับปรุง สภาพแวดล้อมอุทยานประวัติศาสตร์ให้ดีขึ้น และการร่วมวางแผนในการจัดการพื้นที่ และการมีส่วนร่วมเกิด จากความร่วมมือของหลายๆ ฝ่าย

2) ด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ โดยรอบอุทยานมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกทางด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ประชาชนมีส่วนร่วมมาก ในการร่วมปฏิบัติงานในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในอุทยานประวัติศาสตร์ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ และการวางแผนเกี่ยวกับการ กำหนดรูปแบบกิจกรรมในอุทยานประวัติศาสตร์ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด 3) ด้านการศึกษาวิจัย ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ โดยรอบอุทยานมีส่วนร่วม ร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก ด้านการศึกษาวิจัย ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับอุทยานประวัติศาสตร์ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ของอุทยานประวัติศาสตร์ และการร่วมให้คาปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ และพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกทางด้านการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานประวัติศาสตร์ ใน รูปแบบต่างๆ เช่น การพูดคุย การแจกเอกสารกับนักท่องเที่ยว มีการสังเกตรูปแบบ หรือวิธีการให้ความรู้ ที่สามารถเข้าถึงบุคคลต่างๆ ได้ดี และการเป็นคณะกรรมการในการจัดทำเอกสารเผยแพร่และการจัดการอบรม ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2. สภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลก อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี 2 ด้านดังนี้

2.1 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี พบว่า โครงการทุกโครงการบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับดี แต่บางโครงการไม่ได้รับการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง และขาดกระบวนการในการทำงานที่ชัดเจน อีกทั้งยังขาดการประสานงานที่ต่อเนื่อง และไม่มีการจัดจ้างประชาชนในการปฏิบัติงานสำรวจ ขุดค้น ขุดแต่ง และบูรณะโบราณสถาน แต่มีการว่าจ้างเข้ามาดูแลและรักษาความสะอาด ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับ กับ ภัทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน และแสวงหาแนวทาง เพิ่มศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่าโครงการในด้านการปกป้องรักษา ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมใน ระดับน้อย จะเป็นเพียงการให้ ข้อมูลเกี่ยวกับการเสื่อมสภาพของโบราณ สถานที่เห็นมองเห็นเด่นชัด เช่น การหักโค่น หรือการพังทลายของโบราณสถาน กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เท่านั้น ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการร่วมปฏิบัติในการบูรณปฏิสังขรณ์ ดูแลรักษาความสะอาด การกำจัดวัชพืช สิ่งกีดขวาง และความปลอดภัยในอุทยานประวัติศาสตร์ ประชาชนจะมีส่วนร่วมอยู่ในลักษณะของการเป็นแรงงานจากการเข้าไปเป็นลูกจ้างของกรม ศิลปากรในการกำจัดวัชพืช ตัดกิ่งไม้ ตัดหญ้า หรือเข้าร่วมในการจัดกิจกรรม

ของนักเรียน ประชาชนในโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในอุทยาน เช่น การรณรงค์เก็บขยะในอุทยาน ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับ อาคารบ้านเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ให้มีรูปแบบเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลดีในการอนุรักษ์ และรักษามรดกทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังพบว่า ทุกหน่วยงานมีความพร้อมในการบริหารจัดการพื้นที่อุทยาน ประวัติศาสตร์ ตลอดจนมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น แต่การดำเนินงานยังขาดการประสานงานที่จะส่งเสริมความร่วมมือของแต่ละภาคี ตลอดจนขาดการประสานขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะสถานศึกษาเพื่อขออาสาสมัครที่เป็นเยาวชนในท้องถิ่น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ นพคุณ ชูทัน (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเมืองนำอยู่ตามอัตลักษณ์เมืองมรดกโลกจังหวัดกำแพงเพชร การวางแผนการพัฒนาพื้นที่เมืองโบราณยังไม่สะท้อนรูปแบบการ ผลการวิจัยด้านการดำเนินงานแบบองค์รวมที่เน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน พบว่า อุทยานประวัติ ชุมชน เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ยังขาดแผนการพัฒนาพื้นที่เมืองโบราณในทิศทางที่บูรณาการร่วมกันแบบมีส่วนร่วม ทำให้ขาดแนวปฏิบัติการใช้ประโยชน์พื้นที่ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของชุมชนป็นดารีที่ตั้งอยู่ในเขตโบราณสถาน ขาดการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณค่า และสร้างความผูกพันให้กับชุมชนกับเมืองโบราณได้ ตลอดจนวิธีสงวนรักษาเพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพอย่างต่อเนื่องและการบูรณาการการทำงานกับชุมชน อุทยาน ประวัติศาสตร์ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลทำงานร่วมกับชุมชนและองค์กรอื่นๆ ค่อนข้างน้อย และบางส่วนมี ความขัดแย้งกันรวมทั้งบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเมืองโบราณที่เป็น เมืองมรดกโลกที่จะก่อประโยชน์กับชุมชน ทำให้กระแสความชื่นชมต่อเมืองโบราณของชุมชนไม่ มากเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ

2.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเพชรแบบพหุภาคี พบว่า ปัจจัยด้านผลประโยชน์ส่วนบุคคล ด้านความตระหนัก ด้านความศรัทธา ด้านความเสียสละ ด้านลักษณะของผู้นำภาคี ด้านความเข้มแข็งภายในของภาคี ด้านการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคี ด้านนโยบายของภาคี โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ปรัชมาศ ลัญญานนท์ (2554) ที่ได้ทำการศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางวัฒนธรรม ด้านความศรัทธาในทางศาสนา ปัจจัยทางสังคมด้านความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ปัจจัยการได้รับผลประโยชน์ทั้งด้านการอนุรักษ์อาคาร การรักษาสภาพแวดล้อมและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปเป็นแบบจำลองการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อีกทั้งยังทำนองเดียวกับ ภริติ ลัฎากรณ์ (2554) ที่ได้ทำการศึกษาศึกษา

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมและจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยด้านการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัว ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ความไว้วางใจต่อหน่วยงานหรือบุคลากรที่จัดการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจระหว่างประชาชนที่มีส่วนร่วม การตระหนักต่อปัญหา กับตัวแปรตามคือการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับกับการมีส่วนร่วม รองลงมาเป็นการได้รับข้อมูลข่าวสารกับการมีส่วนร่วม และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามต่ำที่สุดคือ การตระหนักต่อปัญหากับความไว้วางใจระหว่างประชาชนที่มีส่วนร่วม

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร แบบพหุภาคี ปรากฏผล คือ ควรมีการตั้งจุดมุ่งหมายของโครงการควรให้มีความเป็นไปได้จริงที่จะสามารถทำให้บรรลุได้ และจุดมุ่งหมายต้องกำหนดทิศทางให้มีความชัดเจน ควรมีการระบุข้อมูลติดต่อของผู้ประสานงานในแต่ละโครงการให้ชัดเจน ควรวางแผนในการดำเนินการที่สามารถปฏิบัติได้จริง หรือระบุขั้นตอนที่มีความยืดหยุ่นที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ในสถานการณ์จริง โดยเฉพาะขั้นตอนในการประสานงานระหว่างหน่วยงานควรมีการติดตามและประสานงานจริง ควรมีการจัดประชุมระหว่างภาคีให้เป็นวาระอย่างต่อเนื่อง เพื่อความก้าวหน้าของโครงการและเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคีอย่างแท้จริง และผู้นำภาคีต้องมีความเข้มแข็งสามารถผลักดันภาคีของตนให้ประสานและร่วมมือกับภาคีอื่นได้ ควรมีการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ให้แก่บุคคลภายนอกได้รับทราบ ควรมีช่องทางที่ง่ายต่อการแบ่งปันข้อมูลระหว่างภาคี ควรจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคเอกชนเข้ามาดำเนินโครงการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐซึ่งกรมศิลปากรมีบทบาทหลักโดยอาจทำเป็นข้อตกลงร่วมกันเพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวตลอดจนการบูรณะโบราณสถานต่างๆ ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างแท้จริงทั้งก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังการดำเนินการ ตลอดจนศึกษาถึงผลกระทบหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงหลังโครงการเสร็จสิ้น และควรมีการประเมินการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อใช้ในการปรับปรุงระหว่างที่มีการดำเนินการโครงการ ตลอดจนเพื่อใช้ในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีในโครงการต่อไป ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นทำนองเดียวกับ นันทนา แหวนนาค และคณะ (2551) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นกรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ในด้านการวางแผนควรส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการรวบรวมสาเหตุของปัญหาและวิเคราะห์แนวทางแก้ไข ด้านการดำเนินงานควรส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาพื้นที่ การจัดงานประจำปี ด้านการประเมินผลควรส่งเสริมให้

1.2 นำผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาคีในการจัดการพื้นที่มรดกโลก

1.3 นำแนวทางการพัฒนาการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแบบพหุภาคี ไปใช้แก้ไขปัญหาในการจัดการพื้นที่มรดกโลกทางวัฒนธรรมแหล่งอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นต่อไปเพื่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกที่งานวิจัยนี้ยังไม่ได้ทำการวิเคราะห์

2.2 ควรมีการนำผลการศึกษาปัจจัยในการจัดการพื้นที่มรดกโลกในแต่ละภาคี มาเปรียบเทียบถึงความแตกต่างและระดับทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ว่าแต่ละภาคีมีความสัมพันธ์กับปัจจัยใดมากกว่ากันหรือน้อยกว่ากัน

2.3 ควรนำทฤษฎีอื่นๆ เข้ามาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา จะทำให้การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการพื้นที่ครอบคลุมตัวแปรมากขึ้น

บรรณานุกรม

- นันทนา แหวนนาค. (2551). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นกรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. พิษณุโลก: คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปรัชมาศ ลัญจนนท. (2554). การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาชุมชนในเมืองเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุจิวรรณ ยศมัญญิก. (2553). แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. พิษณุโลก: คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภัทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล และคณะ. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก กรณีอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ภริติ ลีภากรณ์. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ:กรณีศึกษาชุมชนมาบชลุด อ.เมือง จ.ระยอง. กรุงเทพมหานคร: คณะบริหาร การพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2555). การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรีกรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.